

A Legfelsőbb Bíróság mint felülvizsgálati bíróság a dr. Dálnoki Réka ügyvéd által képviselt **P. V. M. és V. Zártkörűen Működő Részvénytársaság** felperesnek a dr. Szabó Iván ügyvéd által képviselt **P. M. Önkormányzata** I. rendű és **P. H. V. V. Zártkörűen Működő Részvénytársaság** II. rendű alperesek ellen választottbíróági ítélet érvénytelenítése iránt indított perében a Tolna Megyei Bíróság 8.G.40.072/2010/11. számú jogerős ítélete ellen az alperesek 14. sorszámon előterjesztett felülvizsgálati kérelme, és a felperes Gfv.4. sorszámú csatlakozó felülvizsgálati kérelme folytán - tárgyaláson - meghozta a következő

í t é l e t e t :

A Legfelsőbb Bíróság mint felülvizsgálati bíróság a Tolna Megyei Bíróság 8.G.40.072/2010/11. számú ítéletét azzal tartja fenn hatályában, hogy mellőzi az ítélet indokolásából a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény 55. § (1) bekezdés d) és e) pontjával, valamint a (2) bekezdés b) pontjával kapcsolatos okfejtést.

A Legfelsőbb Bíróság megállapítja, hogy az I.rendű alperes személyes illetékmentessége folytán le nem rótt 2.500.000 (Kettőmillió-ötszázezer) forint felülvizsgálati eljárási illetéket, valamint a felperes illetékfeljegyzési joga folytán le nem rótt 1.250.000 (Egymillió-kettőszázötvenezer) forint csatlakozó felülvizsgálati eljárási illetékből 625.000 (Hatszázhuszonötezer) forintot az állam visel.

Kötelezi a Legfelsőbb Bíróság a II. rendű alperest, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal külön felhívására fizessen meg az államnak 625.000 (Hatszázhuszonötezer) forint le nem rótt csatlakozó felülvizsgálati eljárási illetéket.

Kötelezi az alpereseket egyetemlegesen, hogy fizessenek meg a felperes részére 950.000 (Kilencszázötvenezer) Ft - ÁFÁ-t is

magában foglaló - felülvizsgálati eljárási költséget.

Ez ellen az ítélet ellen további felülvizsgálatnak nincs helye.

I n d o k o l á s :

A jogerős ítéletben megállapított és a felülvizsgálati kérelem elbírálása szempontjából jelentős tényállás a következő:

Az I.r. alperes 50,05 % tulajdoni hányaddal, a S. E. S.A. 48,05 % tulajdoni hányaddal és tíz P. környéki önkormányzat összesen 1,9 % tulajdoni részesedéssel részvényese a felperesnek.

1995. április 27-én az I.r. alperes és a II.r. alperes jogelődje, valamint a felperes Üzemeltetési Szerződést kötöttek, melynek alapján a felperes mint üzemeltető, a szerződés tárgyát képező ivóvíz és szennyvíz rendszereket folyamatosan és szakszerűen üzemeltetni volt köteles. A szerződést többször módosították, utoljára 2002. december 17-én, melyben a szerződés hatályát 2003. január 3-tól 2020. december 31-ig terjedő időtartamra határozták meg.

Az Üzemeltetési szerződés szerint a szerződés az abban meghatározott időtartam elteltével szűnik meg (15.1. pont), a szerződést csak abban az esetben mondhatják fel, ha valamelyik szerződő fél a szerződés rendelkezéseit megszegi (különösen, ha a szerződésszegés alkalmas arra, hogy a felek bármelyikének működőképességét veszélyeztesse), és a felek 60 napon belül nem tudnak megegyezni. Annyiban, amennyiben „a jelen szerződés vállalkozói szerződésnek minősül”, a felek kizárták az elállás lehetőségét (15.3.pont). Kikötötték, hogy a szerződés megszűnése esetén kölcsönösen elszámolnak. A szerződésben foglalt kötelekkel kapcsolatos vitáik tekintetében abban állapodtak meg, hogy azokat kötelesek egymással tárgyalás útján rendezni, ha ez sikertelen, úgy a vitában való állásfoglalást négytagú szakértői bizottságra bízják, melynek egy-egy tagját az önkormányzat, a vagyonkezelő és az üzemeltető, míg a negyediket a három kijelölt szakértő együttesen jelöli ki. E bizottság a vita eldöntésére ésszerű időn belül javaslatot tehet, amely azonban a felekre nem kötelező. Ha a vitát e módon nem sikerül rendezni, úgy az ebből a szerződésből, vagy azzal összefüggésben, annak megszegésével, megszűnésével vagy értelmezésével kapcsolatosan keletkezett bármely vita eldöntésére - ide nem értve a Részvényesi és részvényjegyzési (helyesen: Részvényjegyzési és részvényesi) szerződés 9.6. pontjában foglaltakat - a felek alávetik magukat a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíróság kizárólagos hatáskörének és illetékességének azzal, hogy a Választottbíróság a

saját eljárási szabályzata szerint jár el és az eljárás nyelve a magyar (13.3. pont).

1995. május 8-án az I.r. alperes, a felperesben tulajdonos P. környéki önkormányzatok és L. d. E. S.A. - LDE - névváltozás folytán a S. E. S.A. - Keretmegállapodásnak nevezett okiratban kötelezettséget vállaltak a felperes létrehozására. Ugyanezen a napon ugyanezen felek között Részvényjegyzési és részvényesi szerződés is létrejött 2025. május 8. napjáig terjedő időre. E szerződés 6.2. pontja kimondja, hogy az I.r. alperes és a II.r. alperes jogelődje az Üzemeltetési szerződést a felperes vagy az LDE szerződésszegése hiányában is felmondhatja, ebben az esetben azonban az I.r. és II.r. alperesek egyetemlegesen tartoznak az ezzel okozott kár megtérítésére, amely kártérítés összege az LDE-t illeti meg.

E szerződés 9.6. pontja szerint „minden a jelen szerződésből, vagy annak megsértéséből, megszűnéséből illetve semmisségéből fakadó vitában a felek alávetik magukat az Osztrák Szövetségi Kereskedelmi és Iparkamara eljárási szabályzata (Bécsi Szabályok) szerint kijelölt három választottbíróból álló tanács döntésének. A választottbíróság saját eljárási szabályai szerint a magyar anyagi jog alapján jár el. Az eljárás nyelve az angol. A választottbíróság döntése jogerős és végrehajtható.”

P. Önkormányzatának Közgyűlése 2009. szeptember 10-én tartott ülésén 410/2009. (09.10.) számú közgyűlési határozatában akként döntött, hogy a felperessel kötött Üzemeltetési Szerződést felmondja, és egyidejűleg megkeresi a S. E. S.A. francia vállalatcsoport magyarországi képviselőjét, a S. E. H. Kft-t, az 1995-ben megkötött privatizációs szerződések közös megegyezéssel történő megszüntetésére. A francia félnek 2009. szeptember 30-áig adott határidőt, hogy a részvények vételárára, a kártérítés mértékére, valamint az üzemeltetés átadására vonatkozó javaslatát megtegye.

A határozat végrehajtása során az I.r. alperes polgármestere a 2009. szeptember 11-én kelt és szeptember 16-án kézbesített levelében tájékoztatta a S. E. H. Kft-t a közgyűlés döntéséről, melyben a Részvényjegyzési és részvényesi szerződés 6.2. pontja alapján az Üzemeltetési szerződést felmondták 2009. szeptember 30-i hatállyal. Utalt a Részvényjegyzési és részvényesi szerződés 6.4. pontjára és felhívta a S. E. H. Kft-t a szerződések közös megegyezéssel történő megszüntetésére, a részvényhányad visszavásárlásával kapcsolatos teendők és a tulajdonos által delegált tisztségviselők visszahívására vonatkozó javaslatok megtételére.

Az I.r. alperes polgármestere a 2009. szeptember 18-án kelt és a

felperes által szeptember 24-én kézhez vett levelében tájékoztatta a felperest, hogy a közgyűlés határozata alapján az Üzemeltetési szerződést 2009. szeptember 30-i hatállyal felmondta. A felperes 2009. szeptember 25-én kelt válaszlevelében az I.r. alperes levelét felmondásnak nem fogadta el, a felmondást és annak érvényességét vitatta.

Az Üzemeltetési szerződést a II.r. alperes is felmondta 2009. október 1-én kelt levelében 2009. szeptember 30-i hatállyal. A felperes 2009. október 2-án kelt levelében a felmondás érvényességét vitatta.

Az I.r. alperes 2009. október 1-én megalapította a T. F. Zrt-t a pécsi víziközmű üzemeltetésére. 2009. október 5-én hajnali 3 órakor az I.r. alperes őrző-védő cég közreműködésével elfoglalta a felperes székhelyéül szolgáló ingatlant, lefoglalta az ott található ingóságokat és ott jelenleg is gazdasági tevékenység folyik.

★

A felperes 2009. október 9-én nyújtotta be keresetét a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíróshoz, melyben kérte annak megállapítását, hogy

- az I.r. alperes 2009. szeptember 11-én kelt és a S. E. H. Kft-nek címzett,
- az I.r. alperes 2009. szeptember 24-én kelt (helyesen szeptember 18-án kelt, de 24-én kézbesített) és a felperesnek címzett, valamint
- a II.r. alperes 2009. október 1-én kelt és a felperesnek címzett

leveleiben foglalt vagy hivatkozott, az Üzemeltetési szerződés felmondására irányuló alperesi nyilatkozatok, mint felmondások érvénytelenek és hatálytalanok, ennél fogva joghatás kiváltására alkalmatlanok. Kérte az alpereseket egyetemlegesen marasztalni a perköltségben.

Keresetének jogalapját a Ptk. 321. § (1) bekezdésében jelölte meg. Álláspontja szerint az alperesek a nyilatkozataikkal nem az Üzemeltetési szerződésben biztosított felmondási jogaikat gyakorolták, hanem a felmondás jogalapjául a Részvényjegyzési és részvényesi szerződés 6.2. pontját jelölték meg, amely viszont az Üzemeltetési szerződés 15.3. pontjának sérelmével járt.

Másrészt a felperes kifejtette, hogy az I. r. alperes a 2009. szeptember 11-én kelt levelét a S. E. H. Kft-vel közölte, aki viszont nem szerződő fél egyik szerződésben sem, így a felmondás érvénytelen, a felperessel szemben joghatás kiváltására nem alkalmas. Az I. r. alperesnek a felperes számára küldött szeptember

24-i levele tekintetében a felperes álláspontja az volt, hogy az nem minősül felmondásnak, csupán arról szóló értesítésnek, s ha mégis felmondás lenne, úgy az érvénytelen és hatálytalan, mert az Üzemeltetési szerződés 15.3. és 13.3. pontjaival ellentétes.

Végül a felperes azzal érvelt, hogy a II. r. alperes október 1-i levele visszamenőleges hatályára tekintettel nem minősülhet felmondásnak, ha azonban mégis az, akkor érvénytelen és hatálytalan mert az Üzemeltetési szerződés 15.3. és 13.3. pontjaival ellentétes.

Az I-II.r. alperesek a Választottbíróság VB/09217 számú eljárásában hatásköri kifogással éltek arra hivatkozva, hogy miután a Részvényjegyzési és részvényesi szerződés 6.2. pontja alapján mondták fel az Üzemeltetési szerződést, ezért a 9.6. pont alapján a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíróságnak nincs hatásköre az eljárás lefolytatására, tekintettel arra, hogy e pontban az Osztrák Szövetségi Kereskedelmi és Iparkamara eljárási szabályzata szerint kijelölt három választottbíróból álló tanács döntését kötötték ki.

Érdemben a kereset elutasítását és a felperes perköltségben való marasztalását kérték. Rámutatnak arra, hogy a Részvényjegyzési és részvényesi szerződésnek „Az üzemeltetési szerződés” címet viselő 6. fejezete a felperest alapítók szindikátusi szerződése, s mint ilyen a Részvényjegyzési és részvényesi szerződés 6. fejezetében szereplő és az Üzemeltetési szerződésben elfogadott felmondási okok a felperes és az alperesek üzemeltetési jogviszonyának részei. Állították, hogy a felperessel közölt felmondó nyilatkozatok érvényesek és hatályosak, mert azok az Üzemeltetési szerződésben és a Részvényjegyzési és részvényesi szerződésben elfogadott felmondási jogon alapulnak.

A felmondások írásban történt közlése nélkül is szerződésmegszüntetést eredményező ráutaló magatartás volt az, hogy az alperesek a T. F. Zrt-t bízták meg a víziközművek működtetésével, az, hogy az I.r. alperes közgyűlése a 455-456/2009.(10.01.)Kgy. határozatait elfogadta, továbbá az is, hogy felperest az új üzemeltető 2009. október 2-án felszólította a víziközmű vagyontárgyak átadására.

A felperes a hatásköri kifogásra tett nyilatkozatában kifejtette, hogy mivel a Részvényjegyzési és részvényesi szerződésnek nem volt szerződő fele, így abból reá nézve jogok nem származhatnak, kötelezettségek nem hárulhatnak.

A Választottbíróság eljárása során egyetlen tárgyalást tartott 2010. február 16-án, melyen a felperesnek nem volt bizonyítási indítványa, az alperesek tanúk meghallgatását indítványozták,

melyet a felperes ellenzett. A tárgyaláson készült jegyzőkönyv tartalma szerint a Választottbíróság kérdésére a felperes az Üzemeltetési szerződést megbízási, bérleti és vállalkozási jegyeket viselő, atipikus szerződésként határozta meg, míg az alperes „szakszerződés”-ként minősítette, amely pontosan körülírja a feladatot, annak feltételeit, a felek kötelezettségeit és jogait. A jegyzőkönyvben rögzítésre került, hogy „a tárgyalás jelen szakaszában” a felek egyebet előadni nem kívántak. Ezután a Választottbíróság zárt tanácskozást követően a tárgyalást befejezettnek nyilvánította, a tárgyalást berekesztette, továbbá tájékoztatta a feleket, hogy határozatát 30 napon belül írásban közli.

E 30 napos határidő tartama alatt az alperesek a tárgyalás újbóli megnyitását indítványozták azzal, hogy a hatáskör megállapítása esetén további beadványt és bizonyítási indítványt kívánnak előterjeszteni, perbeszéd lehetőségére tartanak igényt. A tárgyalás újbóli megnyitását a felperes ellenezte. A Választottbíróság az alperesek kérelmének nem adott helyt.

A Választottbíróság VB/09217 számú ítéletében a keresetet elutasította és kötelezte a felperest a költségek megfizetésére. Az alperesek hatásköri kifogását alaptalannak ítélte, azzal az indokkal, hogy az Üzemeltetési szerződésben kikötött választottbírósági szerződés megfelelt a Vbt.5.§-ában, illetőleg az Eljárási szabályzat 1.§ (4) bekezdésében foglaltaknak. Utalt arra, hogy a tanúk meghallgatását azért mellőzte, mert a szerződések értelmezése volt a Választottbíróság feladata.

Az ügy érdemében kifejtette, hogy a Keretmegállapodás, valamint a Részvényjegyzési és részvényesi szerződés szindikátusi szerződésnek minősülnek, melyek nem írhatják felül az Üzemeltetési szerződést, hiszen az előzőekben a részvényesek akarata tükröződik, ám ezekben sem a felperes, sem a II.r. alperes nem volt szerződő fél. Megállapította, hogy az alpereseknek a felpereshez intézett levelei felmondásnak minősülnek.

Az Üzemeltetési szerződést atipikusnak minősítve egyértelműen a megbízási jelleg dominanciáját tárta fel. A Ptk. 483. § (1)-(2) és (4) bekezdésére hivatkozással rámutatott, hogy az Üzemeltetési szerződés 13.3. pontjának második mondata kizárta a felek felmondási jogát, amely a törvényi rendelkezés alapján túlment a felmondás megengedhető korlátozásán, ezért e szerződéses rendelkezést semmisnek nyilvánította. Ebből pedig arra a következtetésre jutott, hogy az alperesek felmondása a Ptk. 483.§ (1) bekezdése alapján érvényes és azonnali hatályú, melynél figyelembe kell venni, hogy az I.r. alperes 2009. szeptember 30-i határidővel mondta fel az Üzemeltetési szerződést.

A felperes keresetében a Választottbíróság ítéletének érvénytelenítését kérte a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény (Vbt.) 55.§ (1) bekezdés c), d) és e), valamint (2) bekezdés b) pontjainak megsértésére hivatkozással, továbbá kérte az alperesek perköltségben való marasztalását.

Mindenekelőtt a Vbt. 55.§ (1) bekezdés d)-e) pontjai körében arra hivatkozott, hogy bár a Választottbíróság a felek kérelmeihez kötve van, ennek ellenére a felmondás szerződésszerűségének vizsgálata helyett, a felek erre irányuló indítványai hiányában azt vizsgálta, hogy az Üzemeltetési szerződésben szereplő felmondásról szóló rendelkezések érvényes kikötések-e. A Választottbíróság a felek kérelme, illetve bármilyen ezzel kapcsolatos nyilatkozata nélkül hivatalból „tipizálta” az Üzemeltetési szerződést, és megállapította a megbízási jelleg dominanciáját, mely hibás és irratellenes. Ebből a hibás megállapításból jutott arra a következtetésre, hogy a felek által kölcsönösen kimunkált felmondási szabályok semmisek, holott ezek semmisségére, érvénytelenségére egyik fél sem hivatkozott.

Másodikként - a Vbt. 55.§. (1) bekezdés e) pontjára alapított igényérvényesítés körében - arra hivatkozott, hogy a Választottbíróság ítéletében nem indokolta meg döntését.

Harmadikként - Vbt. 55.§ (1) bekezdés c) és e) pontja szerinti érvénytelenítési okok körében - rámutatott arra, hogy az Üzemeltetési szerződésnek a Választottbíróság által a felek kérelmeitől függetlenül elvégzett tipizálása révén az Üzemeltetési szerződés dominanciájában megbízási jellegűnek minősítéséről és ekként annak részleges semmisségéről - a felek bevonása hiányában - a felperes csak a Választottbíróság ítéletéből értesült, így ezzel kapcsolatban nyilatkozatait előadni nem volt lehetősége, bizonyítékai előterjesztésének lehetőségétől elzárták. Álláspontja szerint ezzel sérült a tájékoztatáshoz, az ügy előadásához és a tisztességes eljáráshoz való joga, eljárási lehetőségeit korlátozták. Kifejtette, hogy még a rendes bíróságnak is tájékoztatnia kell a feleket arról, ha olyan érvénytelenségi okot észlel, amire a felek nem hivatkoztak, illetve fel kell hívnia a feleket azzal kapcsolatos nyilatkozataik megtételére. Utalt a Legfelsőbb Bíróság PK véleményeiben és eseti döntéseiben kifejtettekre, és kiemelte, hogy a választottbíróági eljárásban fokozottan érvényesülnie kell ennek a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó követelménynek (Vbt. 27.§, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Választottbíróság Eljárási Szabályzata - továbbiakban: Vbesz. - 17.§ (2) bekezdés).

Negyedikként - a Vbt. 55.§ (1) bekezdés e) pontja körében -

kifejtette, hogy az ítélet hiányos és végrehajthatatlan, hiszen a keresetben hivatkozott három nyilatkozat címzését, tartalmát, érvényességét nem vizsgálta.

Ötödikként - a Vbt. 55.§ (2) bekezdés b) pontja körében - hivatkozott arra, hogy a Választottbíróság ítélete a keresetben felsorolt rendelkezések megsértése miatt sérti a közrendet.

Az alperesek ellenkérelmükben kérték a kereset elutasítását és a felperes perköltségben való marasztalását. Véleményük szerint a Választottbíróság a felperes keresetére tekintettel járt el, amikor az Üzemeltetési szerződés minősítését és a felmondással kapcsolatos kikötések érvényességét vizsgálta. A Választottbíróság ítéletének indokolásában minden felperesi kérdésre választ adott, s alaptalan a felperesnek az az állítása is, hogy a felek az ügyüket nem adhatták elő. A Pp. nem köti a Választottbíróságot, ezért a semmisség hivatalból történt észlelésével összefüggésben a Választottbíróságot nem terhelte a felek irányában tájékoztatási kötelezettség, mert az már az ítélet érdemének a felekkel történő megvitatását eredményezte volna. A feleknek az ügy előadásához fűződő joga nem sérült, hiszen a Választottbíróság a rendelkezésre álló bizonyítékokból, magából az Üzemeltetési szerződésből vonta le azt a jogi következtetést, hogy a felmondási jog kizárásához - a Ptk. 483. § (4) bekezdése szerinti semmissége miatt - joghatás nem fűződhet.

A végrehajthatatlansággal kapcsolatos kereseti kérelemre vonatkozóan kiemelték, hogy a Választottbíróság ítéletének indokolása a keresettel érintett felmondásokat megvizsgálta, és azok hatályainak beálltát is rögzítette.

Az alperesek álláspontja szerint a Választottbíróság ítélete a közrendbe sem ütközik, ezzel ellentétben azt szolgálja, hogy a közszolgáltatás ellátására vonatkozóan ingyenesen megszerzett jogosultságot - a Ptk-ban rögzítettek ellenére - semmis felmondás-kizárással ne lehessen elvonni a közellátási érdek elsődleges hordozójától.

*

Az elsőfokú bíróság a Választottbíróság 2010. március 9-én kelt VB/09217. számú ítéletét érvénytelenítette és kötelezte az alpereseket, hogy egyetemlegesen fizessenek meg a felperesnek 1.900.000 forint perköltséget.

Az ítélet indokolásában részletesen kifejtette, hogy miért találta alaptalannak a felperes hivatkozását a Vbt. 55.§ (1) bekezdés d) és e) pontjaiban, valamint a (2) bekezdés b) pontjában foglalt érvénytelenítési okokra. Megalapozottnak találta azonban a

keresetet a Vbt. 55.§ (1) bekezdés c) pontjára alapított igényérvényesítés körében.

A bíróság megállapítása szerint a választottbíróági eljárás során a feleknek oly mértékben sérült az ügyük előadásához és a tisztességes eljáráshoz való joga, amely önmagában is a választottbíróági ítélet érvénytelenítését vonja maga után. Kiemelte, hogy a választottbíráskodás a polgárok és szervezeteik szerződésén alapuló, az államot, a bírósági szervezetet mellőző vitarendezési mód. Az állam a választottbíróság döntéseit azonban csak akkor ismeri el és hajtja végre, ha a választottbíróági eljárásban a jogvita igazságos eldöntésének eljárási feltételeit biztosították és ezt be is tartották. A választottbíróági eljárásban a felek egyenlő elbánásban részesítése és az ügy előadásának joga (Vbt. 27.§) a választottbíróági eljárás egészében és minden részében érvényesítendő, sarkalatos és kógens rendelkezés, a választottbíráskodás egyik alapelve. A szabály magában foglalja, hogy a választottbíróáságnak a feleket meg kell hallgatnia, előterjesztéseik megtételére alkalmat kell adnia (Vbt. 27.§, Vbesz 17.§ (2) bekezdése, 35.§ (1) és (4) bekezdései).

Amikor a Választottbíróság arra a következtetésre jutott, hogy a kereset érdemi elbírálásához az Üzemeltetési szerződés jogi minősítésére van szükség, és saját jogi minősítése alapján a szerződés részleges semmisségét észlelte, akkor a tisztességes eljáráshoz való - mint minden eljárásban érvényesülő - alapjog figyelembe vételével fel kellett volna hívnia a felek figyelmét arra, hogy másodlagosan e tény alapul vételével is terjesszék elő kérelmeiket és ellenkérelmeiket, illetve ennek keretei között bizonyítási indítványukat. A Választottbíróság az eljárás során kizárólag a szerződés tipizálása körében élt a felektől való kérdezési jogával, nem tárta viszont a felek elé, hogy milyen körben, milyen szempontból vizsgálja a szerződés típusát.

A választottbíróság a kérelemhez kötöttség szabályát betartva, csak azokat a bizonyítékokat mérlegelheti szabadon, amelyekre vonatkozóan a feleknek lehetőségük volt kifejtetni az álláspontjukat. Ha ezen túl kíván lépni, akkor arra előzetesen fel kell hívnia a felek figyelmét annak érdekében, hogy a felek a Vbt. 27. és 35.§-ában biztosított jogaikkal élhessenek. Ennek az elvnek a választottbíróági eljárásban történő fokozott érvényesítése azért is különösen fontos, mert a választottbíróági ítélettel szemben rendes jogorvoslatnak helye nincs, a rendes bíróságok előtt kizárólag a választottbíróági ítélet érvénytelenítése, mint rendkívüli jogorvoslat vehető igénybe. A választottbíróági ítélettel szemben perújításnak sincs helye, így amennyiben a választottbíróság a feleket kizárólag az ítéletben szembesíti olyan tényekre alapított jogi álláspontjával, amelyre nézve a felek korábban nyilatkozatot nem tettek, jogi álláspontjukat nem

fejthették ki, fennáll annak a veszélye, hogy olyan bizonyíték, illetőleg jogi tény marad előadatlan, amely alapján az ügy érdemében teljesen más jogi következtetés és végső soron más tartalmú ítélet születne.

Rámutatott arra, a semmisség olyan súlyú kérdés, amelynek hivatalból történő észlelése esetén a rendes bíróságnak is figyelmeztetési kötelezettsége van a felek irányába, ennek elmulasztása lényeges eljárási szabálysértés. Még inkább igaz ez a választottbírószagra, amelynek ítéletével szemben érdemi felülbírálatra, további rendes jogorvoslat igénybe vételére nincs lehetőség.

Hivatkozott a Vbt. alapjául szolgáló UNCITRAL mintatörvény 18. cikkére, mely szerint minden félnek meg kell adni a teljes lehetőséget arra, hogy ügyét előadhassa, s az ügy előadásához fűződő „teljes lehetőség” biztosításának megsértése önmagában a választottbírószági ítélet érvénytelenítéséhez vezethet.

Mindezek alapján arra a jogi következtetésre jutott, hogy a Választottbírószág indokolatlanul korlátozta a feleket ügyük előadásában, amikor a hivatalból észlelt semmisség körében nem hívta fel őket jogi álláspontjuk, nyilatkozataik és bizonyítékaik előterjesztésére, mely ütközik a tisztességes eljárás alapkövetelményével. Ebből következően a Választottbírószág olyan ténybeli alapra helyezte a döntését, amellyel kapcsolatban a feleknek nem volt módjuk kifejtteni jogi álláspontjukat és ilyen értelemben az ügyüket nem adhatták elő. (EBH2008.1794.)

*

A jogerős elsőfokú ítélet ellen az alperesek nyújtottak be felülvizsgálati kérelmet, melyben kérték az ítélet hatályon kívül helyezését és a felperes keresetének elutasítását, illetve az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását. Kérték a felperes kötelezését az elsőfokú- és a felülvizsgálati eljárással felmerült perköltség megfizetésére is.

Állították, hogy a jogerős ítélet sérti a Vbt. 55.§ (1) bekezdés c) pontjában, 27.§-ában és a Ptk. 234.§ (1) bekezdésében foglaltakat.

Ugyanakkor hangsúlyozták, hogy nem kérik az elsőfokú bíróság ítéletének a Vbt. 55. § (1) bekezdés d) és e) pontja, valamint a (2) bekezdés b) pontja szerinti érvénytelenítési ok megvalósulásának hiányára vonatkozó indokai felülvizsgálatát.

Álláspontjuk szerint a bíróság tévesen értelmezte jogi tényként a felmondási jog kizárására vonatkozó megállapodás semmisségét, ugyanis a semmisség nem jogi tény, hanem éppen a kötelem-

keletkeztető jogi tény (joghatás) hiányát jelenti. Állították, hogy a választottbírósi eljárásban nem merült fel olyan jogváltozást okozó, joghatással bíró jogi tény, amelyre a felek nyilatkozatot nem tehettek.

A felperes kereseti kérelme alapján a perben vizsgálandó és vizsgált jogi tények egyrészt az Üzemeltetési szerződés, mint kötelelem keletkeztető jogi tény, másrészt az alperesek felmondó nyilatkozatai, mint kötelemszüntető jogi tények voltak. Ebből következően a Választottbírósi alappal vizsgálta a szerződés típusát, az ehhez kapcsolódó felmondási jogra vonatkozó anyagi jogi rendelkezéseket, azt, hogy ezek fényében a felek szerződésében található felmondásra vonatkozó kikötések érvényesek-e, illetve érvényesek és hatályosak-e a szerződés megszüntetése érdekében az alperesek által közölt felmondó nyilatkozatok.

Az alperesek állították továbbá, a Választottbírósi alaphoz kellett figyelembe vennie, hogy a felperesnek az érvénytelen szerződési rendelkezés alapján nem állhat fenn olyan jogosultsága, amely alapján kérheti az alperesek felmondástól való tartózkodását, illetve a felmondás érvénytelenségének, illetve hatálytalanságának megállapítására irányuló jogvédelmet sem kérhet. A semmisség miatt a megállapodásból eredően igény nem érvényesíthető, mert az igény alapjául szolgáló jog keletkezésére nem került sor. A Választottbírósi alpa olyan jogi tény nem állapított meg az ítéletben, amelyet a felperes a keresetével ne terjesztett volna elő, a Választottbírósi alpa a felperes kereseti kérelmének tehát nem terjeszkedett túl.

Álláspontjuk szerint a fenti jogkérdés elbírálásához további bizonyítás lefolytatására nem volt szükség, ezért nem vonható le olyan jogi következtetés, hogy a felek nem voltak képesek az ügyük előterjesztésére. A Választottbírósi alpa nem terhelte külön figyelmeztetési kötelezettség, mert a semmisség általános jogkövetkezményeinek levonása nem a felek nyilatkozataitól függ.

Állították továbbá, hogy a jogi képviselővel eljáró peres felek az ügy előterjesztésére képesek voltak, azt szóban és írásban meg is tették. A semmisség az igény érvényesíthetőségének tartalmi oldalát jelenti, s a Választottbírósi alpa olyan tartalmú kötelezettsége nincs, hogy az ítélethozatalt megelőzően az ügyben e körben kialakított álláspontját megossza a felekkel.

A jogerős ítélet a Vbt. 55.§ (1) bekezdés c) pontjának és a Vbt. 27.§-ának túlzóan tág értelmezését tartalmazza, melynek értelmében a Választottbírósi alpa az ítélet meghozatala előtt a felek elé kellene tárnia az ügygel kapcsolatos érdemi álláspontját, amelyet azonban sem jogszabály, sem a választottbírósi eljárási szabályzat nem ír elő. Abban az esetben, ha ezzel mégis megsértett

valamilyen eljárási szabályt a Választottbíróság, ez nem hatott ki az ügy érdemi eldöntésére, mert csak jogkérdésben kellett állást foglalnia, s azon a felek nyilatkozatai nem változtattak volna.

A Legfelsőbb Bíróság 1-2/2010.(VI.28.) PK véleményében foglaltakat követendő állásfoglalásként jelölték meg. A kollégiumi véleményekben ugyanis összefoglalásra került, hogy a magyar joggyakorlat szerint hogyan értelmezendők helyesen a Ptk. 234.§-ában foglaltak, valamint melyek a semmisség hivatalbóli észlelésének - a Ptk. 7.§-ában foglaltakra tekintettel mind a választottbírósági eljárásban, mind a rendes bírósági eljárásban figyelembe veendő - perjogi következményei.

Álláspontjuk szerint a jogerős ítélet nem jelöli meg azt, hogy milyen jogszabályi, illetve egyéb rendelkezésen alapul a választottbíróságokra vonatkozóan megállapított és irányadónak megjelölt fokozott figyelmeztetési kötelezettség. A jogerős ítélet e következtetése téves.

A felperes csatlakozó felülvizsgálati kérelmet nyújtott be, melyben kérte a rendelkező rész hatályban tartása mellett a jogerős ítélet indokolása egyes - álláspontja szerint - jogszabálysértő részeinek megváltoztatását és kiegészítését. Kérte az egyes érvénytelenségi okok tekintetében az elsőfokú bíróság ítélete indokolásának felülvizsgálatát, vagy - ha a Vbt. 55. § (1) bekezdés c) pontja alapján az érvénytelenítés helytálló - a további érvénytelenítési okok körében kifejtett indokok mellőzését, valamint az alperesek felülvizsgálati perköltségben való marasztalását. Állította, hogy a jogerős ítélet a Vbt. 55.§ (2) bekezdés b) pontjába, a Ptk. 198.§ (1) bekezdésébe, 200.§-ába, 214.§-ába, 277.§-ába, 474.§-ába, 478. és 483.§-aiba, a Víztv. 9-10 §-aiba, az Alkotmány 2.§ (1) bekezdésébe, 9.§-ába, az 1998.évi XXIV. törvénybe, az 59/1987 (XI.29.) MT rendelettel kihirdetett, Magyarország és Franciaország között létrejött kétoldalú befektetésvédelmi Egyezménybe és a Pp.220.§ (1) bekezdés d) pontjába, 221.§ (1) bekezdésébe ütközik. Megismételte a közrend sérelmével kapcsolatban a keresetlevelében már kifejtett álláspontját.

Hangsúlyozta, hogy a Választottbíróság nem járhat el hivatalból (ex officio) semmilyen kérdésben, erre a keresetében külön hivatkozott, és emiatt is kérte az elsőfokú ítéletben kifejtett ezzel ellentétes vélemény felülvizsgálatát. Fenntartotta azt az álláspontját, hogy a Választottbíróság nem dönthet olyan kérdésben, amelyet a felek nem terjesztettek elé (Vbt. 55.§ (1) bekezdés d) és e) pontok sérelme). Ismételten hivatkozott a választottbírósági ítélet indokolásának hiányára.

Az alperesek kérték a csatlakozó felülvizsgálati kérelem elutasítását. Az ügy érdemével kapcsolatban megismételték a

korábban előadott álláspontjukat.

A felperes az alperesek felülvizsgálati kérelmére tett érdemi ellenkérelmében kérte a felülvizsgálati kérelem elutasítását és az elsőfokú bíróság ítéletének hatályában való fenntartását, valamint az alperesek felülvizsgálati perköltségben való marasztalását. Állította, hogy a felülvizsgálati kérelem hiányos és határozatlan, emiatt elbírálásra alkalmatlan.

*

A Legfelsőbb Bíróság mindenek előtt azt vizsgálta, alkalmas-e a felülvizsgálati kérelem érdemi elbírálásra, vagy azt el kell utasítani a Pp. 273. § (1) bekezdés alapján, annak a felperes által állított hiányai, illetve az abban foglalt kérelem határozatlansága folytán.

A Legfelsőbb Bíróság az alperesek 14. sorszámú felülvizsgálati kérelméből megállapította, annak II. pontjában pontosan megjelölésre került, hogy a felülvizsgálni kért jogerős ítélet - álláspontjuk szerint - mely jogszabályokat sérti (Vbt. 55. § (1) bekezdés c) pont, 27. §, Ptk. 234. § (1) bekezdés), másrészt annak III. pontjában az alperesek határozott felülvizsgálati kérelmet terjesztettek elő akként, hogy a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és a jogszabályoknak megfelelő új határozatban a felperes keresetének elutasítását, illetve a döntéshez szükséges tények megállapíthatóságának hiányában az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását kérik.

A felperes tehát alaptalanul kérte a felülvizsgálati kérelem érdemi vizsgálat nélküli elutasítását.

A kifejtett indokok miatt a Legfelsőbb Bíróság, a Pp. 275. § (2) bekezdésében megszabott keretek között, a felülvizsgálati kérelemben állított jogszabálysértések megvalósulását érdemben vizsgálta.

Az elsőfokú bíróság a Választottbíróság ítéletét azért érvénytelenítette, mert álláspontja szerint a Választottbíróság által hivatalból észlelt semmisséggel kapcsolatban nem tudták a felek „ügyüket” előadni.

Az alperesek felülvizsgálati kérelmében foglaltak - és a felülvizsgálati tárgyaláson előadottak - alapján a Legfelsőbb Bíróságnak elsőként abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy mi minősül a választottbírósági eljárás szempontjából „ügy”-nek.

Nem vitásan a választottbírósági eljárás „ügy” fogalmába a keresetben érvényesített igény tartozik. Jelen eljárásban az volt a jogvita tárgya, hogy milyen széles körben kell az „ügy” tartalmát

meghatározni: az szorosan kapcsolódik a felek által előadott kérelmekhez, vagy pedig ennél szélesebb körű, s kiterjed a keresethez kapcsolódó, a Választottbíróság által hivatalból észlelt, a felek által nem hivatkozott tényekre is.

A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint helytállóan állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy az „ügy” - a keresetben érvényesített igény - megítéléséhez figyelembe kell venni a felek által előterjesztett kérelmeket és a Választottbíróság által észlelt, a jogvita elbírálását befolyásoló jogi tényeket is, ugyanis ezek együttes értékelése szükséges a Választottbíróság határozatának meghozatalához.

Ha a Választottbíróság az elé terjesztett kereseti kérelem elbírálása során észleli a semmisséget a jogvita eldöntésére a felek által alkalmazni rendelt anyagi jog, a Ptk. 234.§ (1) bekezdése alapján, akkor ennek figyelembe vételével kell elbírálnia a jogvitát függetlenül attól, hogy a felek hivatkoztak-e a semmisségre. Ebből következően az alperesek felülvizsgálati kérelmükben helytállóan állították, hogy a semmisség általános jogkövetkezményeinek levonása nem a felek nyilatkozataitól függ. Téves azonban az alpereseknek az a felülvizsgálati kérelemben kifejtett jogi álláspontja, hogy egyrészt a megállapodás semmissége nem minősül jogi ténynek, másrészt, hogy a semmisség észlelésekor a Választottbíróságot nem terhelte tájékoztatási kötelezettség, mert az már az ítélet érdemének megvitatását eredményezte volna. A „tény” (factum) ugyanis minden esemény, cselekmény, megtörtént dolog lehet. A jogi jelentőséggel bíró tények a jogi tények. Egy megállapodás semmisségének az a jogi jelentősége, hogy a megállapodás érvénytelenségének megállapításához külön eljárásra nincs szükség [Ptk. 234. § (1) bekezdése]. Miután pedig a szerződéses rendelkezés semmissége, mint tény, jogi jelentőséggel bír, a szerződés semmissége is jogi ténynek minősül.

A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a semmisségi ok észleléséről történő tájékoztatás nem minősül prejudikálásnak, a tájékoztatás ugyanis nem terjedhet ki a kereset (viszontkereset) anyagi jogi tartalmára és különösen nem annak várható eredményességére. A választottbírósági eljárásban is irányadó tisztességes eljárás elvéből következően a Választottbíróságnak is közölnie kell a felekkel, hogy a perben felmerült tények, adatok alapján meghatározott semmisségi ok fennálltát észleli, s ehhez képest milyen bizonyításra lehet szükség, és lehetőséget kell adnia a feleknek bizonyítási indítványaik és érdemi nyilatkozataik megtételére.

A felülvizsgálati kérelemben további megsértett jogszabályi rendelkezésként hivatkozott Vbt. 27. §-a akként rendelkezik, hogy a feleket a választottbírósági eljárás során egyenlő elbánásban kell részesíteni, és mindegyik félnek meg kell adni a lehetőséget arra,

hogy ügyét előadhassa.

Ahogy azt a Legfelsőbb Bíróság az EBH 2008.1794 számú - az elsőfokú bíróság által is hivatkozott - határozatában kifejtette, a törvény indokolása is hangsúlyozza, hogy a Vbt-nek ez a szabálya a választottbíróági eljárás egészében és minden részében érvényesítendő, sarkalatos rendelkezése, a választottbíráskodás egyik alapelve. A szabály magában foglalja, hogy a Választottbíróáságnak a feleket meg kell hallgatnia, előterjesztéseik megtételére alkalmat kell adnia. A Legfelsőbb Bíróság jogi álláspontja szerint, e szabály tartalmának megfelelő, a tisztességes eljárás követelményét a választottbíróági eljárásban is érvényre juttató, helyes alkalmazása körébe az is beletartozik, hogy ha a Választottbíróóság az elé tárt jogvitában a felek által kötött, a jogviszonyukat több évtizedre részletesen rendező szerződés egy rendelkezésének egyik fél által sem hivatkozott semmisségét hivatalból észleli, felhívja e tényre a felek figyelmét. A Választottbíróáságnak a semmisség, mint anyagi jogi tény észlelését követően meg kell adnia a felek számára a lehetőséget arra, hogy kifejtsék azzal kapcsolatos álláspontjukat, esetlegesen módosítsák kérelmüket, bizonyítási indítványt terjesszenek elő, stb.

Miután erre a Választottbíróóság az eljárása során nem adott a feleknek lehetőséget, helytállóan állapította meg az elsőfokú bíróság - utalva a Legfelsőbb Bíróság EBH2008. 1794. számú eseti döntésében kifejtett jogi álláspontra -, hogy a Választottbíróóság olyan tényre alapítva hozta meg ítéletét, mely tényre a felek nem hivatkoztak, arra nyilatkozatokat nem tehettek, s emiatt az ügyük előadhatósága sérült. Ez a tényállás a Vbt. 55. §-a (1) bekezdésének c) pontjában foglalt érvénytelenítési okot megvalósította, ebből következően az elsőfokú bíróság ez okból helytállóan érvénytelenítette a Választottbíróóság ítéletét.

A Legfelsőbb Bíróság egyetért az elsőfokú bíróságnak azzal az érvelésével is, hogy az ügy előadhatósága követelményének betartása a tisztességes választottbíróági eljárás lefolytatása követelményének részeként különösen jelentős a választottbíróági eljárásban, mert a választottbíróági ítélettel szemben rendes jogorvoslatnak, vagy perújításnak nincs helye. A rendes bíróságnál kizárólag a választottbíróági ítélet érvénytelenítése kérhető a Vbt-ben meghatározott okokból, azaz a jogorvoslat lehetősége korlátozott.

A fentieket figyelembe véve a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az alperesek felülvizsgálati kérelme alaptalan, a jogerős ítélet az általuk megjelölt okokból nem jogszabálysértő.

A továbbiakban a Legfelsőbb Bíróságnak abban a kérdésben kellett állást foglalnia, felülvizsgálható-e a jogerős ítélet a csatlakozó felülvizsgálati kérelemben megjelölt, további érvénytelenítési okok megvalósulása körében, figyelemmel arra, hogy a Vbt. 55.§ (1)

bekezdés c) pontja alapján a Választottbíróság ítélete érvénytelenítésre került.

A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a Vbt. 55.§ (1) bekezdés c) pontjában meghatározott érvénytelenítési ok fennállása esetén, a csatlakozó felülvizsgálati kérelemben megjelölt, és a jogerős ítéletben érdemben elbírált többi érvénytelenítési ok vizsgálatára nem kerülhet sor. Ennek az az oka, hogy a választottbírósági ítélet érvénytelenítése folytán már nincs olyan választottbírósági ítélet, amelynek érvénytelensége bármely más okból vizsgálható lenne. Erre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság, az elsőfokú bíróság érdemben helytálló ítéletét a Pp. 275. § (3) bekezdése alapján azzal tartotta fenn hatályában, hogy mint sürgősségi, megelőzte a jogerős ítélet indokolásából a Vbt. 55.§ (1) bekezdés d) és e) pontjára, valamint (2) bekezdés b) pontjára hivatkozással előterjesztett érvénytelenítési okok körében kifejtetteket.

Az alperesek felülvizsgálati kérelme alaptalan volt, ezért a Pp. 270.§ (1) bekezdése folytán alkalmazandó Pp. 78.§ (1) bekezdése alapján a felülvizsgálati kérelem elbírálása tekintetében felmerült költségeiket maguk viselik. Az I.r. alperesnek az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 5.§ (1) bekezdés b) pontja szerinti személyes illetékmentessége folytán le nem rótt illetéket az állam viseli az Itv. 59.§ (1) bekezdése és 6/1986.(VI.26.) IM rendelet 15.§ (1) és (3) bekezdése alapján.

A felperes csatlakozó felülvizsgálati kérelme annyiban alapos volt, hogy az elsőfokú bíróság sürgősségi módon foglalkozott az egyéb érvénytelenségi okokkal, ezért a felperes részére engedélyezett illetékfeljegyzési jog folytán le nem rótt illeték (Itv. 55. § (3) bekezdés) felét az I.r. alperes személyes illetékmentessége folytán az állam viseli, míg a Legfelsőbb Bíróság kötelezte a II.r. alperest az illeték másik felének az állam részére történő megfizetésére az Itv. 59.§ (1) bekezdése és 6/1986.(VI.26.) IM rendelet 15.§ (1) és (3) bekezdése alapján.

Az alpereseket egyetemlegesen terhelő, a felperest megillető felülvizsgálati eljárási költség ügyvédi munkadíjat tartalmazó részét a Legfelsőbb Bíróság a 32/2003.(VIII.22.) IM rendelet 3.§ (2) bekezdés c) pontja, (5)-(6) bekezdése és 4/A.§-a alapján állapította meg a jogi képviselő által kifejtett tevékenységre is figyelemmel.

, 2011. szeptember 26.

. Török Judit s.k. a tanács elnöke, dr. Csőke Andrea s.k. előadó

bíró, dr. Bodor Mária s.k. bíró